

νειών, τὸ τερπόμενον ἀπὸ τὰ παρατονώτερα ἄσματα καὶ τὰ εἰ-
δεχθέστερα πρόσωπα, διανυκτερεύει ἐκεῖ καὶ μὲ τοὺς καπνοὺς τῶν
ναργιλίδων ροφᾷ καὶ τὴν νυκτερινὴν αὔραν, ἀφοῦ δὲν δύναται
ἀλλαχοῦ νὰ εὔρῃ καλλιτεχνικωτέραν καὶ σεμνοτέραν ψυχαγω-
γίαν, ἐν ᾗ νὰ διέλθῃ ὀλίγας ὥρας ἀνέσεως, ὀλίγας ὥρας αἰσθητι-
κῆς ἀπολαύσεως, ἀλλὰ μένων ἐκεῖ ἐν τῇ διεφθαρμένῃ αὐτῇ ατ-
μοσφαίρᾳ ἐκνευρίζεται ὁ λαὸς καὶ ἐκτραμπουκίζεται ἡ νεολαία.

Ἀθήναι, μηνὶ Ἰουνίῳ, 1888.

ΥΠΟΜΝΗΣΙΣ ΔΙΑ ΤΑΣ ΜΗΤΕΡΑΣ

ΥΠΟ

ΖΑΧΑΡΟΥΔΑΣ ΔΑΜΝΗ

ΠΡΟΣΕΞΑΤΕ, ἀγαθαὶ μητέρες, διότι ἡ μελέτη αὕτη δὲν εἶνε
ἐκ τῶν ματαίων ἐκείνων, ὧν μόνος σκοπὸς εἶνε ὁ πλουτισμὸς τῆς
διανοίας· πρόκειται ἐνταῦθα περὶ σοβαροῦ ζητήματος, τοῦ σοβα-
ρωτέρου ἐξ ὅσων δύνανται ν' ἀνακινήθωσιν ἐν τῷ κόσμῳ, τοσοῦ-
τον σοβαροῦ, ὥστε ἡ λύσις αὐτοῦ θ' ἀποφασίσῃ ἀνεκκλήτως περὶ
τοῦ ἠθικοῦ βίου ἢ τοῦ θανάτου ὑμῶν, περὶ τοῦ ἠθικοῦ βίου ἢ θα-
νάτου τῶν τέκνων σας, ἀκούετε! τῶν τέκνων σας! Δὲν πρό-
κειται μόνον δι' ὑμᾶς, ἀλλὰ διὰ τὴν σάρκα τῆς σαρκὸς σας, διὰ
τὸ αἷμα τοῦ αἵματός σας, διὰ τὰ πτωχὰ μικρὰ πλάσματα, ἅτι-
να ἐρρίψατε εἰς τὸν κόσμον τοῦτον μὲ πάθη, κακίας, ἀγάπην, μι-
σος, θλίψιν καὶ θάνατον· διότι ταῦτα μόνον τῇ ἀληθείᾳ ἔλαβον
παρ' ὑμῶν μετὰ τῆς σωματικῆς ζωῆς, κακὰ δῶρα, ἃν δὲν συνο-
δεύωνται ὑπὸ τῆς ψυχικῆς ζωῆς, ἥτοι ὅπλων διὰ τὸν ἀγῶνα
τοῦ βίου καὶ φωτὸς πρὸς καθοδήγησιν αὐτῶν.

Εἴσθε μητέρες κατὰ τοὺς νόμους τῆς ὀλικῆς ὑμῶν φύσεως,
μεθ' ὅλης τῆς φιλοστοργίας ὀρνιθοῦ ἐπαγρυπνούσης ἐπὶ τῶν νεο-
γνῶν της καὶ καλυπτούσης αὐτὰ διὰ τῶν πτερυγῶν της· ἐγὼ
ὅμως ἀπαιτῶ παρ' ὑμῶν νὰ ἦσθε μητέρες κατὰ τοὺς νόμους τῆς
θείας ὑμῶν φύσεως, μεθ' ὅλης τῆς φιλοστοργίας ψυχῆς κεκλη-
μένης νὰ διαπλάσῃ ψυχάς.

Βεβαιωθῆτε ὅτι δὲν ὀφείλετε εἰς τὰ τέκνα σας μόνον τὸ γάλα
τῶν μαστῶν σας καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας των· ἐὰν δὲ ἐ-
ρωτήσητε καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἰδοὺ τί θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ· «Οὐκ

ἐπ' ἄρτῳ μόνον ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ ἐκ στόματος ἁγίου.»

Ἄρα, τὸ ἐκ στόματος ἁγίου ἐκπορευόμενον ῥῆμα, ἥτοι ἡ ἀλήθεια, εἶνε ἡ καθιστῶσα τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον· αὕτη εἶνε ἡ φωνὴ ἡ καλοῦσα ἡμᾶς εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην, εἰς τὴν ἀρετὴν.

Ἡ πλάνη, τοῦναντίον, εἶνε ἡ καθιστῶσα ἡμᾶς δούλους τῶν παθῶν τοῦ ἄλλου καὶ τῶν ἰδικῶν μας· ἕνεκα αὐτῆς θυσιάζομεν τὴν συνειδήσιν μας, χάριν τῆς παρουσίας, τῶν τιμῶν, τῆς δόξης, τῆς κακίας.

Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι ἡ μὲν ἀρετὴ πηγάζει ἐκ τῆς ἀληθείας ἡ δὲ κακία ἐκ τῆς πλάνης· ἄρα ἡ καλὴ ἀγωγὴ δὲν συνίσταται ἢ ἐν τῇ ἀναζητήσει τῆς ἀληθείας.

Ἡ τύχη τῶν τέκνων μας ἐξαρτᾶται λοιπὸν ἐκ τῆς ζέσεως μεθ' ἧς θὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν ἀναζήτησιν ταύτην. Δυνάμεθα ν' ἀνοίξωμεν πρὸ αὐτῆς τὴν ὁδὸν τῆς εὐτυχίας καὶ πρῶται νὰ εἰσέλθωμεν ἐν αὐτῇ, γλυκεῖα ἐργασία προκαλοῦσα πᾶσας τὰς ἀρετὰς τῆς ψυχῆς μας, καὶ φέρουσα ἡμᾶς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τῆς φύσεως, τῶν τέκνων μας, ἡμῶν ἔτι αὐτῶν.

Καὶ παρατηρήσωμεν καλῶς πᾶν ὅτι ἡ φύσις ἔπραξεν ὅπως ἐκπληρώσῃ τὸ δυσχερὲς τοῦτο ἔργον· κατ' ἀρχὰς μᾶς προσήγγισε πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἣτις ἐνυπάρχει ἐν αὐτῇ, εἰτα δὲ μᾶς ἀπέδωκε τὴν φιλοστοργίαν τῶν τέκνων μας, ἐν ᾧ συγχρόνως ἐπλήρου τὴν καρδίαν τῶν ἀθωότητος καὶ τὸ πνεῦμά των περιεργίας. Πρέπει λοιπὸν ν' ἀμφιβάλωμεν ἀκόμη περὶ τῆς ἀποστολῆς μας, ἀφ' οὗ βλεπομεν τὴν γλυκεῖαν ἀρμονίαν, ἣτις τὰ ἐνώνει πρὸς ἡμᾶς; Ἡ φύσις τ' ἀνῆρτησεν ἀπὸ τῶν χειλέων μας, τὰ προσήρτησεν εἰς τὸν κόλπον μας, τὰ ἐξήρτησεν ἀπὸ τῶν θωπειῶν μας· θέλει νὰ μᾶς ὀφείλωσι τὰ πάντα· οὕτω δὲ ἀφ' οὗ ἔλαβον παρ' ἡμῶν τὴν ζωὴν καὶ τὴν αἴσθησιν, οἱ ἐπίγειοι οὗτοι ἄγγελοι, ἀναμένουσι τὰς ἐμπνεύσεις μας ὅπως πιστεύσωσι καὶ ἀγαπήσωσι.

Ἄλλ' αἱ φροντίδες τῆς φύσεως δὲν περιορίζονται· ἕως ἐδῶ μόνον· αὕτη ἔχει δι' ἡμᾶς καὶ τὰ τέχνα μας ἰδιαιτέραν πρόνοιαν λάβει, ἣτις, κακῶς ἐννοουμένη, προκαλεῖ κατὰ τῆς φύσεως μομφὰς περὶ λήθης καὶ ἀδικίας αὐτῆς. Πάντα τὰ ὄντα τὴν σφαῖραν ταύτην οἰκοῦντα, πλὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἔλαβον παρ' αὐτῆς ἐνστικτὰ τινα· αὕτη ἀνατρέφει τὰ ζῶα καὶ παραμελεῖ ἡμᾶς· παραχωρεῖ εἰς τὰ ἔντομα λαμπρὰ ἐνδύματα καὶ μᾶς ρίπτει γυμνοὺς ἐπὶ τῆς γῆς· ὅτε δὲ ἐπιλαμβάνεται τις τῆς ἀνατροφῆς τοῦ παιδὸς εὐρίσκει αὐτὸν ἐν καταστάσει ὁμοίᾳ τῇ τοῦ σοφοῦ τοῦ descartes· ἡ διάνοιά του εἶνε ἔτι ἐν νηπιώδει καταστάσει, ἡ ψυ-

χή του ὑπνώττει, ἡ μάχη του εἶνε πτωχοτάτη· οὐδὲν ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων εἶνε γεγραμμένον ἐν αὐτῇ. Ἄλλ' ὑπάρχει ἡ ἐξῆς διαφορὰ μεταξὺ τοῦ σοφοῦ καὶ τοῦ παιδός, ὅτι ὁ σοφὸς ἠναγκάσθη νὰ ἐξαλείψῃ ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου του, ὅ,τι μετὰ μεγάλου κόπου συνηθροίσθη ἐν αὐτῷ· ἐν ᾧ τὸ παιδίον, οὐδὲν ἔτι μάθόν, παρίσταται παρθένον εἰς τὰς ἀνδρικὰς σκέψεις, μετὰ ψυχῆς τὴν ἀνάπτυξιν ποθοῦσης. Οὕτω δὲ ἡ ἀμάθειά του εἶνε εὐεργέτημα, προτέρημα ἀνυψοῦν αὐτὸ μέχρι τοῦ σοφοῦ. Ἡ θέσις δὲν εἶνε κενή, πᾶσαι αἱ οὐράναι ἰδέαι εὐρίσκονται ἐκεῖ· δὲν ἀπαιτεῖται ἢ νὰ τὰς διεγείρῃ τις, ὅπως ἐμφανισθῶσιν. Ἀλλὰ σκεφθῆτε καλῶς, φιλόστοργοι μητέρες, πᾶν ὅ,τι θὰ χαράξῃτε ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, θὰ μείνῃ ἑσσεῖ ἐν αὐτῇ. Ἄν χαράξῃτε τὴν πλάνην, τὸ τέκνον θὰ ζήσῃ ἐν τῇ πλάνῃ, ἥτοι θὰ εἶνε δυστυχές, κἄν ἔτι ἡ τύχη τὸ πληρώσῃ διὰ τῶν δώρων της· ἂν χαράξῃτε τὴν ἀληθειαν, τὸ τέκνον θὰ ζήσῃ ἐν τῇ ἀληθείᾳ, ἥτοι θὰ εἶνε εὐτυχές, κἄν ἔτι φανῇ δυσμενὴς πρὸς αὐτὸ ἡ τύχη· διότι κατὰ τὴν ὡραίαν παρατήρησιν τοῦ Πλάτωνος, ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας μόνη ἀρκεῖ πρὸς εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Πᾶσα μήτηρ λοιπὸν ὀφείλει, στιγματίζουσα τὰς προλήψεις τὰς ἀντιμαχομένας πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ν' ἀναζητήσῃ τὰς ἀληθεῖς ἀρχὰς τὰς συναδούσας πρὸς τούτους καὶ ταύτας νὰ διδάξῃ εἰς τὰ τέκνα της.

Ἔστέ λοιπὸν ἐν καταστάσει νὰ διδάξῃτε τὰ τέκνα σας, ἂν θέλητε νὰ ᾧσιν εὐτυχῇ. Ἦδη δέ, ὅτε γνωρίζετε τὴν σπουδαιότητα τῆς μελέτης ἣν θὰ ἐπιχειρήσητε, ἃς εἰσέλθῃτε θαρραλέως εἰς τὰ σκότη δι' ὧν ἡ ἀγωγή καὶ ὁ κόσμος σᾶς περιβάλλουσι, καὶ ἃς προσπαθήσητε νὰ φωτίσητε ὀλίγον αὐτά. Ἡ ὁδὸς σᾶς φαίνεται ἴσως ξηρά, καὶ ἡ λέξις ἀλήθεια ἔχει τι τὸ αὐστηρόν, ὅπερ ἐκφοβίζει τὰ ὦτά σας. Ἀλλ' ὑποχωρήσατέ ποτε καὶ πρὸ τῶν ἀλγεινότερων θυσιῶν, ὅταν ἐπρόκειτο περὶ τῆς ζωῆς τῶν τέκνων σας; Καθ' ἐκάστην δὲν κατέρχεσθε μέχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν χάριν τῆς υἱείας τοῦ σώματός των, ὅταν δὲ πρόκειται περὶ τοῦ ἠθικοῦ των βίου, περὶ τῆς ψυχῆς των, ὅταν πρόκειται νὰ τὰ σώσητε χάριν ὑμῶν καὶ νὰ σωθῇτε χάριν αὐτῶν, θὰ διστάσητε; Ὁχι, ὅχι, δὲν θὰ διστάσητε· ὅχι δὲν θὰ παραβιάσητε τὸν νόμον τῆς ὑπάρξεώς σας, τὸν καλοῦντα ὑμᾶς πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀπείρου! Τί εἶνε λοιπὸν ἡμέραι τινὲς μελέτης ὅπως φθάσητε τόσον ἐγγὺς τοῦ Θεοῦ καὶ ὅπως θέσητε ἐκεῖ τὰ τέκνα σας;